

Gedeelte uit de rede van president Maarten Feteris bij de installatie van Martin Kuijer als raadsheer in de Hoge Raad (7 januari 2020)

(...) De wegen van rechter en politiek kruisen elkaar in een rechtsstaat onvermijdelijk. Omdat iedereen in zo'n staat, dus ook de overheid, zich aan de wet en meer algemeen aan het recht heeft te houden, en omdat het laatste woord daarover in concrete gevallen aan de rechter is. Niet aan de uitvoerende of wetgevende macht, omdat het er juist om kan gaan of hun handelen of nalaten rechtmatig was. Als zij daarover als enige zelf een oordeel zouden kunnen geven, zou dat lijken op een slager die als enige zijn eigen vlees keurt. Nu is het natuurlijk alleen maar goed als een slager kritisch kijkt, ruikt en proeft van zijn eigen vlees. Evenzo is het heel belangrijk dat de wetgever bij de totstandkoming van wetten kritisch beoordeelt of zijn eigen producten in strijd zijn met regels van hoger orde, zoals verdragen. Maar zo'n interne toets, hoe hoogwaardig ook, kan niet het laatste woord zijn. De essentie van verdeling van overheidsmacht binnen een rechtsstaat is dat er tussen de verschillende overheids machten zogenoemde 'checks and balances' bestaan. Daarbij past dat de rechter als derde staatsmacht een zekere controle uitoefent op de wetgevende en uitvoerende macht, en kan beoordelen of deze instanties rechtmatig hebben gehandeld. De bestuursrechter beslist aan de lopende band of bestuursbesluiten van de uitvoerende macht, zoals vergunningen en belastingaanslagen, rechtmatig zijn. Ook kan de rechter beoordelen of nalaten van de overheid onrechtmatig is omdat soms uit regels van het recht, zoals internationale afspraken, een positieve verplichting tot handelen voor de overheid voortvloeit. En op alle terreinen van het recht behoort het in Nederland tot de natuurlijke taak van de rechter om te beoordelen of de toepassing van wettelijke voorschriften in overeenstemming is met regels van hogere orde, zoals regels van EU-recht en internationale verdragen. Verschillende Europese verdragen gaan er ook van uit dat het laatste woord hierover aan de rechter is, door de interpretatie van Europees recht uiteindelijk te leggen bij een van de Europese gerechtshoven, het Hof van Justitie van de EU of het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Zulke rechterlijke beslissingen kunnen de politiek raken. Ze beperken de bewegingsvrijheid van politieke organen, simpelweg omdat ook die zich aan de spelregels van het recht moeten houden. En rechtsregels zijn er in de loop der jaren op steeds meer terreinen gekomen, met name doordat politieke organen zelf hebben gekozen voor uitbreiding van de wetgeving en voor een groeiend netwerk van internationale verdragen. De rechter gaat met dit soort oordelen niet op andermans stoel zitten, hij blijft met beslissingen over de rechtmatigheid van overheidshandelen volledig op eigen terrein. Met erkenning van een ruime, vaak zeer ruime marge voor politieke besluitvorming. Maar die marge gaat niet zo

ver dat de politiek onrechtmatige besluiten zou mogen nemen, dat wetgever en bestuur een stoel met illegale randjes zouden kunnen claimen en bezetten. In een democratische rechtsstaat is geen plaats voor een rechtsvrije ruimte. Daarmee is overigens niet gezegd dat de rechter zijn beslissing op politieke overwegingen zou mogen of zelfs moeten nemen. Integendeel. Het is aan politieke organen om de keuzes te maken die bepalen hoe onze samenleving behoort te worden ingericht, binnen de grenzen van het recht. Keerzijde daarvan is dat politieke overwegingen geen rol behoren te spelen bij de keuzes die rechters moeten maken bij hun beslissing wat al dan niet rechtmatig is. De rechter moet daarover beslissen op basis van het geldende recht, niet op basis van persoonlijke voorkeuren en overwegingen en dus ook niet op basis van politieke overwegingen. Zo weet ik van veel van mijn collega's niet wat hun politieke voorkeur is, hoewel ik met hen al meer dan 10 jaar regelmatig intensieve debatten in raadkamer voer. (...)